

Felülvizsgálati eljárás büntetőügyekben

1. A hazai jogrendszer átalakítása, korszerűsítése során az igazságszolgáltatás működésének, szervezeti kereteinek és eljárási formáinak tökéletesítése a legfontosabb feladatok közé tartozik. Ez messzemenően érvényes a büntetőügyekre, amelyek intézésében a hatékonyság, az eredményesség növelését, egyúttal az eljárási garanciák fokozott tiszteletben tartását a bűnözés jelenlegi helyzete, ugyanakkor az eljárások törvényességének biztosítása egyaránt szükségessé, sőt sürgetővé teszi. Mindezek a jogállamiság megszilárdításának követelményei is.

A büntető eljárás reformja iránt a jogászi közvélemény érdeklődő várakozással tekint és előbb-utóbb esedékesnek tartja az átfogó kodifikációt is. Mégis helyeselhető az a törekvés, hogy az új büntető eljárási törvénykönyv megalkotására megérett időszakot a hatályos eljárási kódex (az 1973. évi I. törvényben foglalt és többször módosított Be.) novelláris módosításaival készítsék elő. Az utóbbiak sorába tartozik a büntető ügyekben a *felülvizsgálati eljárás* bevezetéséről szóló 1992. évi LXIX. törvény.

Az új törvény a büntető eljárás egyik legproblematisabb területét, a jogorvoslati rendszert érinti. A büntető jogorvoslatok elméleti és gyakorlati problémái a szakma művelőinek körében váltakozó érdeklődést váltottak ki az elmúlt években, évtizedekben. Bizonyos mértékben mindig vitatott volt a jogerő után igénybevehető rendkívüli jogorvoslatok jogi természete. Hosszú évek joggyakorlata, tapasztalatai és az elmélet tisztázást célzó erőfeszítései ellenére sem jutott nyugvópontra pl. a perújítás, de különösen a törvényességi óvás igazi rendeltetése, e két jogintézmény egymáshoz való viszonya.

Hatalmas lökést adott a jogorvoslati problémák és a megoldások egyszerűsítésének és gyorsításának az *Alkotmánybíróság* 1992. január 30-án kelt 9/1992. (I. 30.) AB sz. határozata. Ez a határozat a törvényességi óvást érintő jogszabályi rendelkezéseket 1992. december 31-i hatállyal, de közülük a terhelt terhére benyújtható óvásra vonatkozókat azonnali hatállyal megsemmisítette. Érthető, hogy ezt követően a jogalkotó a felülvizsgálati eljárás bevezetésével igyekezett reagálni az egész jogorvoslati rendszert érintő, megváltozott joghelyzetre, annál is inkább, mert erre az AB idézett határozata (Indokolás V. 10. pont) a figyelmet fel is hívta.

2. Általánosságban megállapítható, hogy az új felülvizsgálati eljárás teljesíteni tudja azokat a feladatokat, amelyek a büntető jogorvoslati rendszerben abból adódtak, hogy a törvényességi óvás intézménye megszűnt, s hogy ugyanakkor napjainkban is gondoskodni kell valamilyen módon a jogerős

bírói határozatokban előforduló súlyos jogi hibák, tévedések orvoslásáról. Ennek a alapvető célkitűzésnek a realizálásánál a jogalkotónak egy fontos szemponttra kellett tekintettel lennie. Nem hagyhatta figyelmen kívül a törvényességi óvás intézményének felszámolását kísérő és indokló azokat a kritikai okfejtéseket, amelyeket az AB határozata tartalmaz.

Nem volna ugyan célszerű ez alkalommal belebonyolódni abba az általános jelentőségű, de előbb-utóbb valószínűleg kikerülhetetlen probléma boncolásába, hogy – valamely AB határozat folytán előálló joghelyzetből eredő további jogalkotói teendőket illetően – van-e, s ha igen, milyen jogi hatálya az AB határozat iránymutatásainak, különösen azoknak, amelyeket a határozat indokolási része tartalmaz. De gyakorlati szempontból tulajdonképpen nem is nagyon lényeges, hogy adott AB határozat hatályba lépése után tett újabb jogalkotói lépések helyességének (jogszerűségének, alkotmányosságának) kérdését egy korábbi AB határozathoz viszonyítva vizsgáljuk-e, avagy az újabb jogalkotás alkotmányossága „önálló” értékelés tárgya lesz. A lényeg az, hogy az új jogintézmény alkotmányosságának kérdése így vagy úgy, most vagy később felmerül(het).

Mindenesetre jelen esetben, az új büntető felülvizsgálati eljárás „mérlegre tételénél” nehéz volna eltekinteni azoktól a szempontoktól, érvektől, amelyekkel az *AB a törvényességi óvást megsemmisítő határozatát indokolta*, illetőleg azoktól a konzekvenciáktól, amelyeket az AB határozatából és annak indokolásából – szerény nézetünk szerint – az új rendkívüli jogorvoslat megalkotásánál le kellett vonni.

Minimális kiindulási pontnak, követelménynek látszik: a törvényességi óvás kiesésével kétségtelenül felmerülő jogorvoslati problémák nem oldhatók meg a törvényességi óvás olyan „pótlásával”; hogy az elnevezésében új rendkívüli jogorvoslat elveiben, jogi struktúrájában alig, legfeljebb az elvi alapokat nem érintő részlet-szabályokban különbözzék a régitől. Ebben a megközelítésben leszögezhető, hogy a jogalkotó az új felülvizsgálati eljárást a *törvényességi óvástól jelentősen eltérő elvi alapokon* szabályozta, ha nem is sikerült mindenben elszakadni a korábbi intézmény néhány – úgy látszik, a jogi gondolkodásba mélyebben begyökerezett – sajátos vonásától. Határozottan felismerhető az a jogalkotói törekvés is, hogy az új rendkívüli jogorvoslat „működtetése” egyelőre ne vonja maga után a jelenlegi jogorvoslati rendszer és szervezet számottevő módosítását, de egyúttal az új megoldás továbbfejleszthető alapja, része lehessen a későbbi eljárási kódexben – esetleg már szervezeti változtatásokkal – megvalósítandó jogorvoslati rendszernek.

Az új büntető *felülvizsgálati eljárás néhány elvi kérdését* – és csakis az elvi kérdéseket, a fentebb kiemelt megfontolásokra is figyelemmel – következő aspektusokból célszerű vizsgálni:

- a felülvizsgálati eljárás általános jellemzői;
- a felülvizsgálat tárgya, azaz a támadható jogerős bírósági határozatok fajtái;
- a felülvizsgálat jogalapja, vagyis a határozatok sérelmezhető rendelkezéseinek köre;

- a felülvizsgálati indítványra jogosultak, összefüggésben az indítvány irányával (a terhelt javára, illetőleg terhére);
- a felülvizsgálati eljárás és a határozathozatal főbb elvei.

3. Az új intézmény *elnevezésének* kérdésével nem érdemes foglalkozni, a lehetséges variációk közül valószínűleg legmegfelelőbb valósult meg. Az viszont, hogy az új rendkívüli jogorvoslatnak milyen a *jellege* („szakmai profilja”), már érdekesebb kérdés. A felülvizsgálat bizonyos értelemben *vegyes* jellegű jogorvoslat; *többségében* a rendkívüli jogorvoslatok jellemzőit viseli magán, amellett vannak hasonlóságok a rendes jogorvoslattal, a fellebbezéssel is. Erre a törvény maga is utal, amikor a felülvizsgálati eljárásban kiegészítőleg a másodfokú eljárás szabályait rendeli alkalmazni. [Be. új 291. § (5) bek.].

Egyértelműen a *rendkívüli jogorvoslati jelleg* mellett szól az, hogy

- felülvizsgálatnak csak jogerős ügydöntő bírósági határozat ellen van helye, de csak akkor, ha a jogosultak a jogerő előtti rendes jogorvoslati eszközöket kimerítették (egy kivétellel);
- a felülvizsgálati támadás jogalapja, oka (a támadható bírói hibák, tévedések, törvénysértések köre) jelentősen leszűkül;
- a felülvizsgálati indítvány elbírálására a Legfelsőbb Bíróságnak van hatásköre;
- a felülvizsgálati indítványnak ex lege halasztó hatálya nincs;
- a felülvizsgálati indítvány elbírálása nem tárgyaláson, hanem ülésen (bizonyos esetekben tanácsülésen) történik, bizonyításfelvétel nélkül.
- a felülvizsgálati eljárásban a Legfelsőbb Bíróság hivatalból való felülbírálati (revíziós) jogköre viszonylag szűk (kivételekkel);
- a felülvizsgálati indítványt a megtámadott határozat meghozatala idején hatályos jogszabályok alapján kell elbírálni (ex tunc hatály);
- a Legfelsőbb Bíróság döntési jogköre a felülvizsgálati indítvány elbírálásánál szabályként hatályon kívül helyező (kasszatórius), s csak kivételképpen megváltoztató (reformatórius) jellegű.

A felülvizsgálati eljárásnak a most érintett törvényi rendelkezésekből kitűnő rendkívüli jogorvoslati karaktere kétségtelen. Ezen nem változtatnak a felülvizsgálati eljárásnak egyes, a fellebbezési eljáráshoz közelítő elemei, mert ezek tulajdonképpen minden jogorvoslati (különösen: perorvoslati) eljárásnak mintegy *közös* vonásai. Ezekre utalni annál kevésbé szükséges, mert azok nem meghatározók a felülvizsgálat általános elvi alapjait illetően; ezúttal pedig csakis az utóbbiakkal foglalkozunk.

4. a) Az új rendkívüli jogorvoslat tárgyáról, vagyis arról, hogy felülvizsgálatnak *milyen határozatok* esetében van helye, a törvény (8. §) a Be. új szövegezésű 284. § (1) bekezdésében, valamint a 284/A. § (3) bekezdésében rendelkezik. Eszerint felülvizsgálati indítvánnyal csakis *jogerős* bírósági határozatok támadhatók és csak akkor, ha *ügydöntők*. További feltétel, hogy a jogerős ügydöntő határozat a *másodfokú bíróság* határozata legyen; egyetlen kivételes esetben – eljárási szabálysértés okából – azonban az *első fokú bíróság* jogerős ügydöntő határozata is tárgya lehet a felülvizsgálatnak. A másodfokú jogerős határozat sem támadható bármilyen címen, csak a törvényben meghatározott okokból (jogalapon, i. alább 5. pont), de az első fokú

határozat támadási lehetősége még szűkebb, mert csak súlyos eljárási szabálysértésekre alapítható. (Mint hogy az utóbbi esetben is a fellebbezési támadás tárgyról és jogalapjáról – eljárásjogi alapjáról – van szó, ezért az ide vonatkozó rendelkezésnek nem a felülvizsgálati indítványra jogosultakról szóló, új 284/A. §-ban, hanem a felülbírálati indítvánnyal támadható határozatokról és azok jogalapjáról rendelkező új 284. § (1) bekezdésében lett volna a helye).

b) Ha eltekintünk az új 284/A. § (3) bekezdésétől, amely – mint előbb idéztük – az első fokú jogerős ügydöntő határozat felülvizsgálati lehetőségét teremti meg, felülvizsgálatnak főszabályként csak másodfokon jogerőre emelkedett ügydöntő határozatokkal kapcsolatban van helye.

Mindenekelőtt lényeges megszorítása a felülvizsgálat, mint rendkívüli jogorvoslat tárgyának, hogy az csakis ügydöntő határozat lehet. *Ügydöntők* – a Be. rendelkezéseiből (213., 214., 214/A., 268., 351. §), az állandó bírói gyakorlatból és az elmélet útmutatásaiából kitűnően – az ítélet, a tárgyalás alapján hozott eljárást megszüntető végzés, a próbára bocsátó végzés, a tárgyalás mellőzésével hozott (egyres bűntetéseket tartalmazó) végzés.¹

Felülvizsgálat tárgyai lehetnek nemcsak a *rendes*, hanem a *külön eljárásokban* és – bizonyos esetekben, eltérő törvényi rendelkezés hiányában – a *különleges eljárásokban* keletkezett, ügydöntőnek minősülő (kivéve: összbüntetés, új törvény 9. §) határozatok is; nemkülönben a *perújítási eljárásban* hozott jogerős ügydöntő határozatok. Végül a bírói gyakorlat szerint ügydöntő határozatnak tekintendő a másodfokú bíróság hatályon kívül helyező és új első fokú eljárást elrendelő (jogerős) végzése is; kétséges azonban, hogy ez az álláspont a felülvizsgálattal támadható határozatok vonatkozásában is helytálló marad.

Továbbmenően: azt, hogy felülvizsgálat – főszabályként – csak a *másodfokú eljárásban* keletkezett ügydöntő határozatokkal kapcsolatban lehetséges, a törvény a következő alternatívában határozza meg: támadható „a bíróság másodfokon felülbírált jogerős ügydöntő határozata”, illetőleg „a másodfokú bíróság jogerős ügydöntő határozata” [új 284. § (1) bek.].

A bíróság (ti. az első fokú bíróság) „*másodfokon felülbírált jogerős ügydöntő határozatáról*” akkor van szó, amikor az első fokú bíróság ügydöntő határozata a másodfokú bíróságnak – ugyancsak jogerős – helybenhagyó (illetőleg kisebb jelentőségű, nem érdemi kérdésekben történt megváltoztató) határozatával válik jogerőssé. A „*másodfokú bíróság jogerős ügydöntő határozata*” pedig az, amelyben a másodfokú bíróság az első fokú határozatot érdemi kérdésekben, ítélettel változtatja meg, avagy – hatályon kívül helyezéssel – maga hoz eljárást megszüntető ügydöntő végzést (250. § 1. pont, 263. §).

A törvény lehetőséget ad a másodfokú jogerős ügydöntő határozat csak *meghatározott részének* felülvizsgálati támadására is. A részleges támadásnak a sérelmezhető törvénysértések [új 284. § (1) bek. a), b) pont] elkülöníthetősége folytán lehet értelme és jelentősége. Viszont: igaz, hogy a határozat indokolása is

¹ Törvényességi óvással nemcsak ügydöntő, hanem alaki jogerőre képes, bármely más határozatot – végzést – lehetett támadni.

a határozat „meghatározott része” és — a megfelelően alkalmazandó [új 291. § (5) bek.] másodfokú eljárás szabályok szerint — fellebbezéssel támadni lehet kizárólag az ítélet indokolását is [235. § (2) bek.], mégsem képzelhető el, hogy a felülvizsgálati támadás kizárólagos alapjául szolgálhatna valamely másodfokú ügydöntő határozat *indokolási része*. A felülvizsgálati eljárás különböző, különösen a jogalapot érintő [1. alább 5. pont) szabályaiból kitűnően ugyanis felülvizsgálati tárgyalás tárgyai csakis az ügydöntő határozatnak a lényeges büntető anyagi jogi (érdemi) kérdésekre vonatkozó *törvénysértő rendelkezései*, illetőleg a súlyos *eljárás szabálysértések* lehetnek.²

c) Végül e témakör lezárásaként érinteni kell azt a körülményt, hogy a törvény a felülvizsgálható másodfokú határozatok közül nem veszi ki a *Legfelsőbb Bíróság* ilyen határozatát sem [új 284. § (1) bek., erre más összefüggésben utalás: új 287. §]. E megoldás mellett és ellen felhozható érvek mérlegelésébe ezúttal nem bocsátkozva, annyi leszögezhető, hogy a felülvizsgálati eljárás elsődleges rendeltetése valószínűleg az, hogy a *területi (megyei) bíróságok*, mint másodfokú bíróságok jogerős ügydöntő határozataiban előforduló súlyos törvénysértések legyenek orvosolva, s a Legfelsőbb Bíróság éppen arra hivatott, hogy a jogorvoslásról gondoskodjék. Az az általános lehetőség, hogy a legmagasabb fokú jogorvoslati bíróság, a Legfelsőbb Bíróság határozata is lehet törvénysértő a legjelentősebb érdemi kérdésekben is, elvileg kétségtelenül fennál (gyakorlatilag nagyon ritkán). Ámde ilyen alapon végtelen számú további jogorvoslat engedélyezése is indokolható lenne, mivel nem lehet kizárni az egymás után eljáró jogorvoslati fórumok újabb hibás döntéseit sem.

Az a hatásköri megoldás pedig, hogy a felülvizsgálati indítványt, ha az a Legfelsőbb Bíróság 3 tagú fellebbezési tanácsa által hozott jogerős ügydöntő határozat ellen irányul, a Legfelsőbb Bíróság 5 tagú felülvizsgálati tanácsa bírálja el, legalább is különösnek tűnik annak folytán, hogy itt a bíróság egyik — rendes jogorvoslati — tanácsa felett *ugyanazon bíróság* másik — bővített tanácsa — bár már rendkívüli — jogorvoslati fórumként jelenik meg. Igaz, hogy ehhez hasonló konstrukciók a jogtörténeti múltunkban nem ismeretlenek (a Legfelsőbb Bíróság első fokú tanácsa által hozott határozat fellebbezhető volt a Legfelsőbb Bíróság másik — eltérő összetételű — tanácsához; a Legfelsőbb Bíróság határozata ellen emelt törvényességi óvást e bíróság 7 tagú tanácsa bírálta el), ez azonban aligha lehet támogató érv. A jogfejlődés során ugyanis éppen e jogorvoslati konstrukciók elfogadhatatlansága derült ki és ezért megszüntették őket.³

² A bírói gyakorlat szerint törvényességi óvásnak kizárólag a jogerős bírósági határozat indokolási része ellen is helye volt.

³ A külföldi jogrendszerekben teljesen ismeretlen olyan perjogi lehetőség, hogy a Legfelsőbb Bíróság rendes jogorvoslati döntése újabb — akár rendkívüli — jogorvoslattal volna támadható jogkérdésben (ugyanazon vagy bármilyen más fórumhoz). A régi hazai jog is kizárta a — rendkívüli — perorvoslatot a jogegység érdekében, ha a Curia az ügyben érdemben — tehát rendes jogorvoslat folytán — korábban már határozott [1896. évi XXXIII. tv. 441. § (3) bek.].

Arra azonban már – teljesen helyeselhetően – az új törvény sem ad módot, hogy a Legfelsőbb Bíróság *felülvizsgálati* eljárásban hozott határozatát újból támadni lehessen felülvizsgálati indítvánnyal. Ezt ugyan kifejezetten a törvény nem tiltja – ami pedig talán nem ártott volna („superflua non nocent”) – de ez egyértelműen kitűnik a 284. § (1) bek.-éből, amely csakis a másodfokú eljárásban – tehát egy *rendes*, s nem egy *rendkívüli* jogorvoslati eljárásban – keletkezett jogerős ügydöntő határozat ellen enged felülvizsgálatot.⁴

5. a) Nemcsak a felülvizsgálati indítvánnyal támadható határozatok köre leszűkített, hanem a támadás *jogalapja* is. A törvény az új 284. §-ban és a 284/A. §-ban szabályozza, hogy milyen okokból van helye felülvizsgálatnak valamely másodfokú jogerős ügydöntő határozattal kapcsolatban. Jelentős elvi álláspont, hogy ténykérdésben (megalapozatlanság címén, bizonyítási hibák miatt) a törvény nem enged felülvizsgálatot, hanem ez csak az alapvető büntető anyagi és az eljárási jogszabályok törvényben taxatív felsorolt legsúlyosabb megsértésének eseteiben lehetséges.

Messzemenően helyes, hogy az új törvény a *ténykérdésben kizárja* a felülvizsgálatot. Figyelembe kell venni azt, hogy még a rendes jogorvoslattal, a fellebbezéssel is csak a nyilvánvaló megalapozottsági hibái sérelmezhetők az első fokú határozatban foglalt tényállásnak. (Tehát a bizonyítékok meggyőződés alapján való értékelése nem). Világos dolog, hogy egy rendkívüli jogorvoslati, így a mostani felülvizsgálati eljárásban a tényállásnak akár korlátozott támadási lehetőségét is, *ismétellen* biztosítani: nemcsak indokolatlan lenne, hanem óhatatlanul azzal a veszéllyel járna, hogy a tényállás elleni felülvizsgálati támadások rendszerint a *bizonyítékok mérlegelése* ellen irányulnának, ami pedig végső fokon a szabad bizonyítási rendszer [5. § (3) bek.] alapján működő bíróságok függetlenségét is sértené.

Abban az egészen más helyzetben természetesen, amikor a jogerős határozat tényállásának lényeges hibái utólag derülnek ki, s az ezt alátámasztó *bizonyítékok újak* (amikor tehát a tényállási tévedések az eljárt bíróságnak, de rendszerint még a feleknek sem róhatóak fel), teljesen indokolt rendkívüli jogorvoslati jogot adni; ezt a szerepet tölti be a *perújítás* intézménye.⁵

b) De még a jogkérdések körébe tartozó felülvizsgálati támadások is – mint fentebb előre bocsátottuk – törvényileg korlátozottak. A felülvizsgálat rendkívüli jogorvoslati jellegének felel meg az a szabályozás, amely csak az ún. *büntetőjogi főkérdésekben*, lényegében a bűnösség és a büntetés (intézkedések) tárgyában, illetőleg a *legsúlyosabb eljárást szabálysértéssel* hozott jogerős döntés jelentős tévedéseit, törvénysértéseit engedi felülvizsgálati indítvánnyal orvosoltatni. Ezzel az új törvény elvileg tér el – és helyes, hogy eltér – a rendes

⁴ A korábbi rendkívüli jogorvoslat, a törvényességi óvás tárgyában hozott legfelsőbb bírósági határozat ellen volt helye újabb törvényességi óvásnak, sőt az utóbbit elbíráló legújabb határozat ellen is; ún. „szuperóvás” elvileg a végtelenségig. (régi 286. § és állandó gyakorlat).

⁵ A kifejtett okokból volt kifogásolható a régi szabályozás, amely szerint törvényességi óvás jogcíme lehetett a jogerős bírói határozat ténybeli megalapozatlansága is, s amelynek alátámasztására még új bizonyítékokat sem volt szükséges felhozni.

jogorvoslat, a fellebbezés jogalapjának hatályos szabályozásától, amely módot ad az első fokú eljárásban és határozatban előfordult minden anyagi jogi és eljárásjogi törvénysértés panaszolására. Amennyire helyénvaló jogerő előtt a minden irányú jogi orvoslás biztosítása, annyira indokolt jogerő után a támadás korlátozása csakis a főkérdésekre.⁶

A törvény szerint mindenekelőtt a *bűnösség* kérdésében hozott – negatív vagy pozitív – döntés ellen van helye felülvizsgálatnak büntető anyagi jogszabálysértés címén. Idetartozik [új 284. § (1) bek. a) pont] nemcsak a felmentő vagy a bűnösséget (büntetőjogi felelősséget) megállapító ítélet, hanem a kényszergyógykezelés elrendelése és az eljárás megszüntetése is.

Mindezek ismert és szerteágazó problematikáját mellőzve, csak az utóbbiakhoz célszerű megjegyzést fűzni. A *kényszergyógykezeléssel* kapcsolatban valójában több alkérdés tehető felülvizsgálat tárgyává. Minthogy a kényszergyógykezelést felmentő ítéletben rendelik el [214. § (4) bek.], vitatni lehet a felülvizsgálati indítványban: külön a felmentő rendelkezést (illetőleg annak jogalapját), külön a kényszergyógykezelés elrendelését, illetőleg mindkettőt együtt [Tekintve, hogy a kényszergyógykezelés: intézkedés, ennek – önálló, vagyis a felmentő rendelkezés sérelmezése nélküli – kifogásolása nem a bűnösség kérdését tárgyaló 284. § (1) bek. a) pontja, hanem a szankciókat (büntetés, intézkedés) magában foglaló b) pont alá esik; ti. mint „törvénysértő intézkedés” alkalmazása].

Az *eljárásnak* a büntető anyagi jog szabályainak megsértésével történt *megszüntetése* arra tekintet nélkül lehet a felülvizsgálatnak jogalapja, hogy az első fokú *tárgyalás előkészítése* során (170. §), avagy az első fokú *tárgyalás* alapján (213. §) hozott eljárást megszüntető végzést bírált el a másodfokú bíróság (250. § I. pont, 263. §). Ennek a jogértelmezésnek az alapja az, hogy egyrészt az új törvény az „eljárás megszüntetése” megjelölésnél semmiféle *megkülönböztetést nem tesz*, másrészt az eljárás megszüntetésének lehetősége az első fokú tárgyalás előkészítése során – ugyancsak ügydöntő, jogerőre képes határozattal – még szélesebb kört is fog át, mint a tárgyaláson; benne vannak ugyanis olyan megszüntetési okok is, amelyek a tárgyaláson csak ítélet tárgyává tehetők (bűncselekmény hiánya, büntethetőséget kizáró okok). Igaz ugyan, hogy a bírósági eljárás két szakaszában lehetséges megszüntetés jogi természete – amint ezt az elméleti vizsgálódások is kimutatták.⁷ bizonyos fokig eltérő és a Be. is tesz néhol különbségeket (pl. az ítélet elleni fellebbezéssel azonos hatályúnak csakis a tárgyalás alapján hozott eljárást megszüntető végzés elleni fellebbezést tekinti, 268. §), mindennek a differenciálásnak azonban a *felülvizsgálat vonatkozó jogalapját* illetően nincs jelentősége.⁸

⁶ Törvényességi óvással – az említett elvi megközelítést nélkülöző módon – korlátlanul lehetett sérelmezni mindenféle anyagi jogi és eljárási törvénysértést.

⁷ L.: Móra Mihály: A kétféle megszüntetés előfeltételei és hatásai. Magyar Jog, 1959. évi 1. sz., Király Tibor: A tárgyalás alapján hozott megszüntető végzés. Magyar Jog, 1958. évi 9. sz.

⁸ A Be. más helyen (283. §) a perújítással támadható határozatok között ugyancsak megkülönböztetés nélkül említi az „eljárást megszüntető” végzést.

c) A felülvizsgálatnak másik jogalapja lehet, ha a támadott ügydöntő határozatban *törvénysértéssel* került sor a *büntetés* kiszabására, vagy törvénysértő *intézkedést* alkalmaztak. De a büntetés csak akkor tekinthető törvénysértőnek, ha azt a *bűncselekmény törvénysértő minősítése*, vagy *más anyagi jogszabálysértés* miatt szabták ki [új 284. § (1) bek. b) pont].

Feltétlenül helyes az a szabályozás, amely szerint a büntetésnek alapvetően a bírói *cognitio* körébe eső, a törvényi *büntetési tétel keretei között* maradó kiszabása nem ad alapot a felülvizsgálatra. Ugyanakkor a törvénysértő *minősítés* vagy az *egyéb anyagi jogszabályok* törvénysértő alkalmazása, ha nem okozója törvénysértő büntetés kiszabásának, *önmagában* ugyancsak nem lehet felülvizsgálat alapja. Ezek a törvénysértések ugyanis – bár esetleg jelentős fogyatékságai a határozatnak – egyedüli jogcímként nem teszik indokolttá a jogerős ügydöntő határozat felülvizsgálatát, lévén a jogerő feloldása szükségtelen akkor, ha a törvénysértés nem volt közvetlen kihatással a terhelt büntetésére. (Ugyanez a differenciálás van meg a perújítási eljárásban is [276. § (1) bek. a) pont], de már a *rendes* jogorvoslati szakban, fellebbezés útján a törvény *különböztetés nélkül* engedi a minősítés és mindenféle anyagi jogszabálysértés orvosoltatását, tekintet nélkül arra, hogy azok befolyással voltak-e a büntetésre vagy sem).⁹

A *törvény miniszteri indokolása* a büntetés felülvizsgálatának *korlátait* a következőképpen világítja meg: „A törvényes keretek között kiszabott büntetés felülvizsgálatát – ha a cselekmény minősítése helyes – a törvény nem engedélyezi; a Be. új 284. § (2) bekezdése kizárja a büntetés kiszabására vonatkozó rendelkezések sérelmével hozott határozat felülvizsgálatának lehetőségét”. Álláspontunk szerint azonban a *törvény szövege* („nincs helye felülvizsgálatnak, ha a büntetést a törvényes minősítésnek megfelelő büntetési tétel keretei között szabták ki” [új 284. § (2) bek.], *más jogértelmezést is* megenged. A korlátozó rendelkezés azt is jelentheti: ha pl. a terhelt javára benyújtott felülvizsgálati indítvány szerint a terheltre amiatt szabták ki a törvénysértően súlyos 2 évi és 6 hónapi szabadságvesztést, mert a cselekményt törvénysértően maradandó fogyatékságot okozó testi sértésnek *minősítették* súlyos testi sértés helyett, felülvizsgálatra azért nem kerülhet sor, mert a kiszabott büntetés a törvényes minősítésnek (súlyos testi sértés) megfelelő büntetési tétel *keretei* (3 évig terjedő szabadságvesztés) *között* van. Ha viszont a bíróság pl. a cselekményt – maradandó fogyatékságot okozó testi sértés helyett – törvénysértően életveszélyt okozó testi sértésnek *minősítette* és 6 évi szabadságvesztést szabott ki, a terhelt javára felülvizsgálatnak már helye van, mivel a bíróság a törvényes minősítésnek (maradandó fogyatékságot okozó testi sértés) megfelelő büntetési tétel *kereteit* (5 évig terjedő szabadságvesztés) *túllépte*.

⁹ Mint ahogy viszont eltűzött „méltánylása” volt a büntetést nem érintő, eseti törvénysértéseknek – s a jogerő szerepének alábecsülését is jelentette – az a régi szabályozás, amely a törvénysértések kiküszöbölésének törvényességi óvás útján semmiféle korlátot nem állított.

A *törvénysértő büntetés fogalmának* mint a felülvizsgálat egyik jogalapjának *további* értelmezési kérdései is felmerülhetnek, de ezúttal csak kevések a felemlítésére van mód. Az egyik: a büntetés akkor lehet törvénysértő „*más anyagi jogszabálysértés miatt*”, ha a büntetést a kiszabására irányuló *egyértelmű* (egzakt, kógens, mérlegelést nem tűrő) rendelkezések *nyilvánvaló* megsértésével szabták ki (pl. a halmazati büntetésre, a büntetés rendkívüli enyhítésére, a különös és visszaeső elkövetőkre vonatkozó büntetés-kiszabási keretek áthágásával). Viszont nem tartoznak ide a törvénynek a büntetés kiszabására — *keretek nélkül* — iránymutatást adó normái (pl. a büntetés kiszabásának elvei, Btk. 83. §), amelyek alkalmazása a bíróság számára biztosított szabad *mérlegelési* tevékenység körében történik.

A másik megjegyzés: minthogy a törvény „a büntetés” törvénysértő kiszabásával kapcsolatban rendelkezik és mivel a *mellékbüntetések is* büntetések (Btk. 38. §), ezek törvénysértő kiszabása is lehet felülvizsgálat alapja, ha ti. a kiszabás oka a törvénysértő minősítés vagy más anyagi jogszabálysértés. Az utóbbi körbe tartozik, vagyis törvénysértő a mellékbüntetés, ha azt a kötelező *törvényt feltételek* hiányában szabták ki, vagy nem tartották be a *törvényi kereteket* (pl. a közügyektől, foglalkozástól, járművezetéstől eltiltás időtartamának alsó és felső határa, a pénzbüntetés összeghatárai stb.). A törvényi keretek között, szabad mérlegelés alapján kiszabott mellékbüntetés azonban a felülvizsgálat lehetősége szempontjából éppúgy nem tekinthető törvénysértőnek, mint az ily módon kiszabott főbüntetés.

Ami a „*törvénysértő intézkedés*” alkalmazásának fogalmát illeti, ez — mutatis mutandis — hasonló a mellékbüntetések kapcsán előbb kifejtettekhez. Vagyis felülvizsgálatnak van helye, ha a törvénysértő intézkedés alkalmazásának oka a cselekmény törvénysértő minősítése, vagy olyan más anyagi jogszabálynak a megsértése, amelyek az intézkedések kötelező törvényi *feltételeit*, esetleg *időtartami* kérdéseit (pl. a próbára bocsátásnál, Btk. 72. §) szabályozzák. A törvényi feltételek és keretek megtartásával, mérlegelés alapján alkalmazott intézkedések miatt törvénysértés címén felülvizsgálatnak nincs helye.

Az bizonyos, hogy a *jövő joggyakorlatának* feladata lesz a törvénysértő minősítés, illetőleg a más anyagi jogszabálysértés miatt kiszabott törvénysértő büntetés felülvizsgálhatóságának, illetőleg a felülvizsgálat korlátainak (kizártságának) a jogalkotó akaratának megfelelő értelmezése. Ugyanez vonatkozik a törvénysértő intézkedések kérdéskörére is.

d) Felülvizsgálatnak helye van büntető *eljárás szabálysértések* miatt is. Ezeknek azonban a felülvizsgálatra okot adó esetei éppen úgy leszűkítettek, mint az anyagi jogszabálysértésekéi. [Az eljárási szabálysértések okából lehetséges felülvizsgálatról az új törvény a felülvizsgálati indítványra jogosultakról szóló, új 284/A. § (2) bekezdésében rendelkezik. Miután itt a felülvizsgálat egyik további jogalapjáról van szó, a rendelkezés a többi jogalapot tárgyaló, új 284. §-ban lett volna inkább elhelyezendő].

Felülvizsgálatnak csak a 250. § II–III. pontjában, valamint a 349/A. és a 355/A. §-ban meghatározott eljárási szabálysértések esetében van helye akkor, ha az ügydöntő határozatra e szabálysértésekkel került sor. Ezek azok a

legsúlyosabb eljárási szabálysértések, amelyek *önmagukban*, az ügy érdemi elbírálására való kihatásuk vizsgálata nélkül adnak alapot, már a fellebbezési eljárásban is, az első fokú ítélet hatályon kívül helyezésére (ún. *abszolút hatályon kívül helyezési okok*). Azok a *kisebb jelentőségű eljárási szabálysértések* viszont, amelyek a fellebbezési eljárásban is csak az előbb említett kihatásuk esetén vezethetnek hatályon kívül helyezésre, felülvizsgálat alapjai egyáltalán nem lehetnek (ún. *relatív hatályon kívül helyezési okok*, 261. §).

Az eljárási szabálysértések, mint a *felülvizsgálat alapjai* alig vetnek fel bonyolultabb, lényegesen eltérő értelmezési és jogalkalmazási problémákat, mint amelyek a *rendes* jogorvoslatok joggyakorlatában ismeretesek. Helyes jogértelmezés szerint súlyos eljárási szabálysértés főként akkor lehet alapja a felülvizsgálatnak, ha a *másodfokú* eljárásban (határozatban) valósult meg; az *első fokú* eljárásban előfordult szabálysértés csak akkor, ha azt a másodfokú bíróság *nem orvosolta* (korábbi hatályon kívül helyezéssel).

Már utalás történt [fentebb 4. a) pont] arra, hogy az új 284/A. § (3) bekezdése eljárási szabálysértés okából felülvizsgálatot enged akkor is, „ha a jogerős ügydöntő határozatot az *első fokú* bíróság hozta (vagyis amikor másodfokú eljárás az adott ügyben nem is volt). Ez a rendelkezés tehát *kivételt* statuál a 284. § (1) bekezdésének főszabálya alól, amely szerint csak a másodfokú jogerős bírósági határozatokat lehet felülvizsgálni.

6. a) A felülvizsgálati indítvány benyújtására *jogosultakat* az új törvény elvi alapon szabályozza (új 284/A. §). Helyes elvi álláspont tükröződik abban, hogy a rendkívüli jogorvoslatra az *ügyész és az eljárás résztvevői* (terhelt, védő stb.) jogosultak; őket — egyéb eljárási jogosítványaik között — kiemelt *alanyi jog* illeti meg a felülvizsgálat kezdeményezésére. Ezen a ponton került legmesszebbre az új intézmény a régi törvényességi óvás konstrukciójától. Az utóbbi szerint az eljárás résztvevőinek nem volt alanyi joguk a rendkívüli jogorvoslatra, mert ez csak a legmagasabb igazságügyi szervek vezetőit illette meg, s ezáltal az óvási jog gyakorlása főként az „egységes jogalkalmazás” kissé elvonntá vált eszméjét szolgálta. Ugyanakkor most a felülvizsgálat indítványozása alanyi jogának biztosításával *összhang* teremtdött a másik rendkívüli jogorvoslattal, a *perújítással*, amelynek kezdeményezése ugyancsak alanyi joga az eljárás résztvevőinek.

A felülvizsgálatra jogosultakat az eljárás résztvevőinek a *rendes és a rendkívüli jogorvoslatoknál* általában szokásos csoportja alkotja annak megjelölésével, hogy az egyes jogosultakat *milyen irányú jog* illeti meg a felülvizsgálat kezdeményezésére. A terhelt terhére is lehetséges felülvizsgálat az ügyész, valamint — csak a bűnösség kérdésében — a magánvádló részéről.

A *jogkérdésben* is — különösen a *terhelt terbére* — érvényesíthető rendkívüli jogorvoslat lehetősége, túlzás nélkül lehet állítani, napjaink igen jelentős processzuális elvi problémájának tekinthető; ezért indokolt kissé részletesebben tárgyalni. Ugyanakkor világszerte szinte problémamentes a rendkívüli „*tény-jogorvoslat*”, a perújítás megítélése. Ez utóbbinál — szemben a jogszabálysértések orvoslására hivatott, különféle elnevezésekkel ismert, most

szóbanforgó rendkívüli jogorvoslat-fajtával — a felülvizsgálattal — jogerő előtti rendszerint nem a bíróság tévedése, hanem *objektív körülmények* akadályozták az igaz tényállás megállapítását, és *ennek folytán* a törvényes jogkövetkezmények érvényesülését. Ilyen helyzetben, amikor a jogerő beállta után felmerült új bizonyítékok — egészben vagy túlnyomórészt — „megfordítják” a bíróságnak a valóságról korábban alkotott képét, tényismereteit, általánosan elfogadott a büntető eljárási rendszerekben a per újrafelvételének engedélyezése akár a terhelt *javára*, akár *terhére*. De még a perújításnak is, ha a terhelt terhére élnek vele, vannak időbeli és egyéb *korlátai*, s általában szigorúbbak, mint nálunk. [Egyedüli korlát a hazai jogban: a büntethetőség megszűnése, 276. § (3) bek.].

Az *intézménytörténeti fejlődés* során nemcsak a rendkívüli, de még a rendes jogorvoslatok is eltérően voltak szabályozva a *terhelt hátrányára* érvényesíthetőségük kérdésében. Nem találván kielégítőnek a kegyelmezési jog intézményét, a jogorvoslatokat eredetileg csakis a terheltet (a védelem jogait) ért sérelmek kiküszöbölésére hívták életre és rendszeresítették.

A jogerő előtti — rendes — jogorvoslatok körében ma már ugyan eléggé elterjedt a terhelt terhére bejelenthető jogorvoslat is az ügyész (illetőleg a magánvádló) részéről, noha az eljárási jogtörténet múltjában ez az ügyészi jogosítvány nem volt mindig elismert és csak a XIX. század folyamán alakult ki. Korábban a vádrendszerű, de a nyomozó elvű eljárásban sem volt joga *senkinek*, így a büntető ügyekben fellépő ügyésznek sem a *terhelt terhére* jogorvoslattal élni. Ezt azzal magyarázták, hogy a büntető eljárás előkészítő és bírósági szakában a hatóságok olyan jelentős *batalmi jogosítványokkal* rendelkeznek, amelyek alapján módjuk van minden, a terhelt terhére szóló adatot beszerezni és érvényesíteni. Ha ez mindezek ellenére sem sikerült az adott ügyben, illetőleg a rendelkezésre álló adatok alapján az állam illetékes hatalmi szerve, a bíróság egy bizonyos tartalmú ítéletet szükségesnek és törvényesnek tartott és azt meghozta, mindenféle *logikai és államerkölcsi alap* hiányzik ahhoz, hogy a bírói döntés ellen — éppen *bírói hibák* címén — a terhelt terhére jogorvoslati jog legyen biztosítva. Így a nyugati jogrendszerekben jelenleg is pl. az esküdszék ítélete ellen általában csak igen szűk körben (egyes eljárási szabálysértések miatt) van helye még rendes jogorvoslatnak is, az esküdszék felmentő ítélete ellen pedig egyáltalán nincs.

De ha még a terhelt terhére használható *rendes* jogorvoslat elvetése is alátámasztható érvekkel, annál inkább így van ez a *jogerő után, jogkérdésben* terhére igénybe vehető *rendkívüli* jogorvoslatnál. A jogállam eszméjének, a jobbiztonsághoz és a jogerő megóvásához fűződő társadalmi érdekeknek sem felel meg a terhelt bizonytalanságban tartása ügyének jogerős bírósági eldöntése után. Ezen lényegesen nem enyhítenek — noha természetesen helyeselhetők — azok a *korlátozó* rendelkezések, amelyek az új felülvizsgálati eljárásban: a terhelt terhére szóló felülvizsgálati indítvány előterjesztését határidőhöz kötik [6 hónap, új 284/A. § (4) bek.]; a terhelt terhére kezdeményezett felülvizsgálat során megengedik a terhelt javára szóló döntést [fordítva nem, új 289. § (2) bek.]; a

terhelt javára szólóan lehetővé teszik a felülvizsgálati indítvány reformatórius döntéssel való elbírálását [új 291. § (3) bek.].

Figyelmet és méltánylást érdemel a nyugati jogrendszerekben érvényesülő és a régi magyar jogban is kifejeződő,¹⁰ az az elvi alapokon nyugvó jogfelfogás, amely szerint nemcsak szükségtelen, de *nem is szabad* reparálni a bírói határozatban a *terhelt javára* bármi okból bekövetkezett tévedéseket, mulasztásokat, törvénysértéseket, kivéve természetesen a súlyos *tényállási* hibákat, ha azok objektív okokra vezethetők vissza és erre *új bizonyítékok* merültek fel (perújítás). A jogerős határozat jogkérdésben utólag felismert bírói hibáinak következményei ugyanis, az *igazságosság* sérelme nélkül, nem háríthatók a terheltre. Ezek alól még a súlyos szabálysértések sem kivételek, minthogy ezekért is kizárólag a bíróság tartozik felelősséggel, a terheltnek a felelősség-viselésben való minden „részesedése” nélkül. [A bíró bűncselekménye az alapügyben. perújítási ok, Be. 278. § (1) bek. d) pont].

Különös élességgel vetődik fel a terhelt terhére való felülvizsgálat indokoltsága akkor – amit pedig az új törvény lehetővé tesz – amikor a jogerős ügydöntő határozatot a másodfokon eljáró *Legfelsőbb Bíróság* hozta. Ez esetben az új törvényben legalább annyi korlátozás helyes lett volna, hogy az ügyész – miként a magánvádló – csak a *bűnösség* kérdésében indítványozhat felülvizsgálatot a terhelt terhére. (Tehát a törvénysértő büntetés és intézkedés miatt nem).

b) Végül, de nem utolsó érvként a most tárgyalt témában kézenfekvő az utalás az *Alkotmánybíróság* idézett számú határozatára és annak indokaira. Már figyelembe jön pusztán az a tény is, hogy míg az Alkotmánybíróság a törvényességi óvásra vonatkozó egyéb rendelkezéseket csak későbbi időponttól kezdődő hatállyal, addig a *terhelt terhére* emelhető óvást és az eljárást szabályozó rendelkezéseket *azonnali hatállyal* semmisítette meg. Az idevonatkozó részletes indokolás (id. sz. AB hat. V. 10. pont) lényege: a terhelt terhére emelhető törvényességi óvás azért tarthatatlan, mert „különösen súlyosan sérti a jogbiztonság alkotmányos elvét ...” a bűnüldözés sikertelenségének kockázatát az állam viseli” [ártatlanság vélelme, Alkotmány 57. § (2) bek.]. „A jogerős ítélet az eljárásnak azt az eredményét teszi a jogerő végső szakaszában megtámadhatatlanná és mindenki számára irányadóvá, amelyet az ártatlanság vélelmével szemben, az összes eljárási garancia betartásával a bűnüldöző hatóságoknak és a bíróságnak sikerült elérniök. A bizonyítás sikertelensége éppúgy az állam kockázati körébe tartozik, mint az eljárás során elkövetett hibák, sőt – eltérő törvényi rendelkezés hiányában – az eljárást akadályozó bármely körülmény is, amely folytán a büntető eljárás ideális célja, az igazságos és célját betöltő büntetés kiszabása nem teljesülhetett. Ha tehát a jogerős ítélet – a terheltnek kedvezően – törvényt sért, vagy egyébként igazságtalanul enyhe, ennek következményét nem viselheti a terhelt, annál kevésbé, mert a hatóságok hibáinak kijavítására nyitva álló és alkotmányos

¹⁰ A koronaügyész által a jogegység érdekében használt perorvoslat alapján a Curia érdemben csakis a terhelt javára dönthetett (1986. évi XXXIII. tv. 442. §)

garanciákkal ellátott jogorvoslatokat, amelyek, lehetőségével a terheltnek is számolnia kellett, már kimerítették."

A terhelt terhére emelhető törvényességi óvás ellen felhozott, előbb ismertetett kritikai értékelés és érvek – alapvető elveikben, szerény álláspontom szerint – kétségbevonhatatlanul vonatkoztathatók (lettek volna) az új felülvizsgálati eljárásra is. Ezek fényében – divatos szóval élve – „nehezen értelmezhető” az idevonatkozó miniszteri indokolásnak az a mondata, hogy: „Az Alkotmánybíróság határozata nem zárja ki, hogy a jogerős határozat felülvizsgálatát a terhelt terhére is kezdeményezzék”.¹¹

Kétségtelen, hogy a felülvizsgálat a megszüntetett törvényességi óvásnak *alapvetően* nem „utódintézménye”, de azért *bizonyos értelemben* talán az (is). Az új felülvizsgálati eljárás számos lényeges kérdésben elvileg és indokoltan tér el a már nem létező törvényességi óvás jellegzetességeitől. Kár, hogy a terhelt terhére lehetséges felülvizsgálat megengedésével kissé hasonlít hozzá. Igaz, hogy a hasonlóságokban is vannak eltérő vonások. Pl. a terhelt terhére régen csak két magas rangú igazságügyi vezető emelhetett törvényességi óvást, viszont most felülvizsgálatot a terhelt terhére az ország minden illetékes – bármilyen beosztású – ügyésze és bármilyen „beosztású” magánvádló kezdeményezhet.

7. A felülvizsgálati indítványra, eljárásra és a határozatra vonatkozó – az előbbieken nem érintett – rendelkezések számbavételére és értékelésére ezúttal lehetőség, de valószínűleg szükség sincs. Ezek ugyan igen fontos *részletszabályok*, de nem tekinthetők elvi jelentőségűeknek, amellől észrevételekre sem adnak okot. Közülük indokolt mégis megemlíteni: minden jogosult csak egy ízben nyújthat be felülvizsgálati indítványt [új 284. §]; az indítvány megfogalmazására ügyvéd vagy ügyvédi iroda rendelhető ki, aki, illetőleg amely nem megfelelő tevékenység esetén rendbírsággal sújtható [287/A. § (2)–(3) bek.].

Jól kifejezik az új intézmény jogi természetét azok a rendelkezések, amelyek a *felülvizsgálat elveit* foglalják magukban: a felülvizsgálat *ex tunc* szabálya; kötöttség a felülvizsgálati indítvány irányához (kivétel: a terhelt javára való döntés lehetséges a terhére szóló indítvány esetén is); az indítvány egyik jogalapja (bűnösség) kötelezővé teszi a másik jogalap (büntetés) okából hivatalból való felülvizsgálatot és viszont; a más okból kezdeményezett felülvizsgálat során az esetleges eljárási szabálysértésekre vonatkozó felülvizsgálat hivatalból teljesítendő; a felülvizsgálati indítványnak *ex lege* nincs halasztó hatálya, de a végrehajtás felfüggesztése vagy félbeszakítása lehetséges; a felülvizsgálati indítvány tárgyában összehívott ülés az ügyész és a védő részvétele nélkül nem tartható meg (új 289., 289/A. §).

¹¹ A terhelt terhére emelhető törvényességi óvás jogosságát a magam részéről már régebben kérdésesnek tartottam, legalábbis a mérlegelésen alapuló büntető anyagi jogi kérdésekben és különösen akkor, ha a jogerős határozatot a Legfelsőbb Bíróság hozta (L.: A büntető jogorvoslatok alaptanai. Budapest, 1985. 92–92. p.; A jogorvoslatok szabályozásának alternatívái a büntető eljárásban. Magyar Jog, 1991. évi 6. sz.).

A felülvizsgálati eljárás jellegének megfelelően a *Legfelsőbb Bíróság határozata* alaposnak talált felülvizsgálati indítvány esetén: hatályon kívül helyező és az eljárást megismételtető (*kasszációs* döntés), de a terhelt javára szólóan, érdemi is lehet (*reformatórius* döntés). A felülvizsgálati indítvány alaptalansága esetén (vagyis ha annak a Legfelsőbb Bíróság „nem ad helyt”), a megtámadott határozatot hatályában fenn kell tartani (új 291. §).

Befejezésül megállapítható: nemcsak a legutóbb ismertetett részletrendelkezések, hanem a felülvizsgálati eljárás előbbiekben tárgyalt elvi jelentőségű szabályai is többségükben várhatóan alkalmasak lesznek az új rendkívüli jogorvoslat rendeltetésének betöltésére és a ratio legis-nek megfelelő joggyakorlat kialakítására. Észrevételeink csupán az új itnégymény további tökéletesítésének néhány lehetőségét vázolták fel *de lege ferenda*, amikor a büntető eljárás átfogó kodifikációjának, benne a jogorvoslati rendszer korszerűsítésének időszaka elérkezik.

ERVIN CSÉKA

RÉVISION DANS PROCÉDURE PÉNALE

(Résumé)

La loi 1992. LXIX. a introduit dans la procédure pénale hongroise la révision comme voie de recours extraordinaire. Révision n'est possible procéder que contre un arrêt ayant l'autorité de la chose jugée pris à la deuxième instance. Quant à la question de fait, la révision est exclue. Quant à la question de droit, il y a lieu de révision contre la constatation de la responsabilité pénale où une peine contrevenant à prescription exacte de la loi. L'inculpé, la défenseur et le procureur ont le droit de saisir un demande de révision. L'étude formule quelques propositions de lege ferenda en faveur perfectionnement future de la révision.